

Maria Kristin Tetlie

Faktorer som påvirker individuelle beslutninger om å rapportere til barnevernet

Factors influencing individual decisions to report to child protection

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Lasse Skogvold Isaksen
Mai 2023

Maria Kristin Tetlie

Faktorer som påvirker individuelle beslutninger om å rapportere til barnevernet

Factors influencing individual decisions to report to child protection

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Lasse Skogvold Isaksen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I denne bacheloroppgaven vil du få innsikt i hva som påvirker offentlige yrkesutøvere og privatpersoner i Norge til å melde eller ikke melde en bekymring til barnevernstjenesten. Dette vil skje i lys av problemstillingen «Hvilke ulike faktorer påvirker individuelle beslutninger om å rapportere til barnevernet?»

Oppgaven benytter sosialpsykologiske teorier i et sosialkonstruktivistisk perspektiv for å undersøke hvordan lovverk og media kan oppfattes, og hvordan disse blant andre kilder danner grunnlaget for hvordan hver enkelt vurderer å handle, i dette tilfellet knyttet til å melde til barnevernet. Normativ og deskriptiv etikk vil også være forklart for å belyse sider ved tankegangen individ har i denne sammenhengen. Den deskriptive etikken er lagt frem for å vise til hvordan observasjoner av handlinger kan overføres til å bli en forklaring for repetitive handlinger, normer, i et samfunn.

Litteraturen i oppgaven omhandler hvordan ulike institusjoner, opplever samarbeidet med barnevernstjenesten ved meldt bekymring. Holdningene som yrkesutøverne har, reflekterer sidene ved samarbeidet som har redusert deres tillit til tjenesten og kan vise hvorfor det blir tyngre å melde bekymring igjen etter slike opplevde erfaringer. Videre viser funnene at lovverket kan være en faktor til rapporteringsvegning, og at privatpersoner og offentlige yrkesutøvere har mer til felles når det kommer til vurderingen av å melde bekymring enn det man skulle tro. I funnene viser media seg som en vesentlig stor informasjonskilde for befolkningen uten erfaringer med barnevernet. Drøftingen vil vise til hvordan en må ta medias stemme i betraktning når en skal forstå barnevernstjenestens legitimitet hos befolkningen.

Avslutningsvis vil funnene som er drøftet bli satt i sammenheng med hvordan vi må forstå hva som påvirker individers atferd og holdninger, og hvordan kunnskapen om dette burde føre til en lavere grad rapporteringsvegning og økt tillit i samarbeidsforhold til både profesjonsutøvere og privatpersoner som har sendt en bekymringsmelding.

Abstract

This bachelor's thesis explores the factors that influence individuals in Norway to report or not report concerns to the child welfare service. This will emerge from the following problem "Which various factors influence individual decisions to report to child protection?"

The study uses social psychological theories and a social constructivist perspective to examine how legislation and the media shape individual decision-making related to concerns. Normative and descriptive ethics are also explained to illuminate aspects of individual thinking in this context.

The literature review examines how different institutions experience cooperation with the child protection service when concerns are reported, and the findings show that attitudes towards the service can be influenced by aspects of the collaboration that reduce trust. Legislation and the media are also identified as factors that can impact refusal to report concerns. The study shows that private individuals and public professionals have more in common than expected when it comes to assessing reporting concerns. The media is shown to be a significant source of information for the population without experience with the system.

The discussion emphasizes the importance of understanding the media's role in shaping public perception of the child protection service. The conclusion highlights the need to understand the factors that influence individuals' behaviour and attitudes to increase trust in collaborative relationships with professionals and private individuals who have reported concerns.

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i>	1
<i>Abstract</i>	2
Innholdsfortegnelse	3
1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valg av tema	5
1.2 Tema og avgrensning.....	5
1.3 Problemstilling.....	6
1.4 Kunnskapsgrunnlag og barnevernsfaglig relevans	6
1.5 Oppgavens oppbygning	8
2 Metode	8
2.1 Fremgangsmåte.....	9
2.2 Avgrensninger av søk og kildekritikk	9
3 Juridiske rammer	10
3.1 Meldeplikt og opplysningsplikt.....	10
3.2 Samordning og samarbeid	11
4 Teori	11
4.1 Roten til verdier, meninger og holdninger i et sosialkonstruktivistisk perspektiv	12
4.2 Teorien om planlagt atferd og teorien om overveid handling	13
4.3 Etikk og moral som førende for holdninger og atferd	13
4.4 Utveksling og samhandling i et sosiologisk perspektiv.....	14
5 Litterære funn	15
Barnevernets omdømme og medias påvirkning (Hjertø, 2017)	15
Barnevernet vil tettere på barnehagene (Emilsen & Bratterud, 2012).....	15
Bilder av «de andre» hindrer samarbeid (Baklien, 2009).....	16
Samarbeidet mellom barnehager og barnevern (Backe-Hansen, 2009)	17
Hvem melder og hvorfor melde? (Horverak, 1998)	18

6 Drøfting	21
6.1 Motivasjonene for å melde	21
6.2 De offentlige yrkesutøveres motivasjoner for å melde	22
6.3 Ordlyden i lovverket som begrensende	23
6.4 Tillit som forutsetning for samarbeid	23
6.5 Media som mellommann	25
7 Avslutning	26
7. 1 Faktorer som påvirker individuelle vurderinger	26
7.2 Nøytrale møter og mer kunnskap til befolkningen	27
7.3 Tillit framfor tabu	28
Referanser.....	30

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Etter snart tre år som student på barnevernsstudiet ved NTNU, og et helt liv som samfunnsengasjert, har posisjonen til barnevernet i samfunnet alltid fascinert meg. Jeg opplever før igangsettelsen av denne oppgaven at det eksisterer en unison negativt ladet mening om barnevernet, og at det er et fåtall som initialt opplever det som en instans som genuint kan hjelpe og som forandrer enkeltindivid og familier sine liv til det bedre.

Derimot er dette noe jeg selv alltid har hatt troen på, og som jeg nå selv i praksis har erfart at det gjør. Hvorfor opplever jeg ikke dette som en mer generell oppfatning i samfunnet?

Om jeg introduserer de jeg møter for denne problemstillingen, er svaret alltid det samme; de hører sjeldent noe hyggelig eller positivt om barnevernet. Hverken fra andre de kjenner, eller hvis de leser om det i avisene eller i andre mediekanaler.

At media spiller en rolle for majoritetens oppfatning av barnevernet er derfor et inntrykk jeg sitter med, men finnes det flere kilder til oppfatningen befolkningen av barnevernstjenesten i Norge?

Dette har ført til mitt valg av tema og problemstilling i denne oppgaven. Jeg håper med denne oppgaven å kunne konkretisere hva det er som legger grunnlaget for befolkningens oppfatning av barnevernet. Videre håper jeg at oppgavens funn kan bidra til å se hvordan staten og samfunnet sammen kan legge fram et rettferdig bilde av barnevernet, som kan bidra til å normalisere et velfungerende meldingssystem ved oppfylte vilkår for bekymring, hvor det knyttes færre tabuer til involvering med tjenesten.

Dette vil vi se på ved å undersøke hvem melderne til barnevernet er, og hva som gjør at de melder eller ikke.

1.2 Tema og avgrensning

Tema i oppgaven er strukturene rundt barnevernsarbeidet knyttet til meldinger og hvilke rammer som begrenser og utvider arbeidet, som nesten alltid må baseres på samarbeid - tverrprofesjonelt og privat. Det jeg ønsker å belyse er ulike sider ved dette samarbeidet ved hjelp av lovverk og rutiner, og vise hvordan systemet oppleves med hovedfokus på bekymringsmeldinger. Oppgaven vil handle om barnevernet fra et utad-perspektiv, og vil ikke

gå nevneverdig inn på hvordan bekymringsmeldingene håndteres fra en barnevernstjenestes perspektiv. Dette på grunn av oppgavens tema, som omhandler forholdene som fører til innsending av bekymringsmeldinger, ikke arbeidet med dem.

Samtidig ønsker jeg å se på medias posisjon i befolkningen, som er med på å påvirke befolkningen i høy grad. Omdømmet spiller sin rolle og kan påvirke måten barnevernet arbeider på.

Basert på en samlet oppfatning av samarbeidet mellom instansene i det offentlige og barnevernet, samt legitimiteten barnevernet har i befolkningen, så håper jeg at vi kan oppdage sammenhenger mellom ansvaret utøverne med meldeplikt opplever i forbindelse med å melde bekymring, og tilsvarende hos private i den øvrige befolkningen.

1.3 Problemstilling

Problemstillingen jeg ønsker å belyse i denne oppgaven er dermed «Hvilke ulike faktorer påvirker individuelle beslutninger om å rapportere til barnevernet?»

1.4 Kunnskapsgrunnlag og barnevernsfaglig relevans

“Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, jf. (“Veileder - Regjeringen.no”) barnevernloven § 1-1 (Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, 2010).” Jobben medfører et overordnet mandat, og innebærer at de skal sikre trygge oppvekstvilkår for utsatte barn og unge. Først og fremst lander dette ansvaret på omsorgspersonene med foreldreansvar. Dersom foreldre opplever å ikke mestre dette, eller om barnet utsettes for omsorgssvikt eller vold og overgrep, er det snakk om skjebner og forhold som barnevernstjenesten burde møte og avdekke.

Måten barnevernet kommer i kontakt med disse ulike skjebnene er i form av meldinger om bekymring som de får inn gjennom sitt varslingsystem. Dette står det kommunale barnevernet ansvarlig for å motta og behandle. Meldingene som kommer inn, omhandler barn og unge i alderen 0-18 år og de livssituasjonene de befinner seg i. Private meldere rapporterer ofte om grunnleggende omsorgssvikt, særlig relatert til rusmisbruk blant foreldre. Offentlige etater rapporterer oftere om spørsmål som vedrører økonomi og boligforhold. Meldingenes innhold varierer også ut fra aldersgruppen til barnet og fra hvem som melder. Barnevernet har

en viktig rolle i å behandle disse meldingene og beskytte barn og unge som er utsatt for omsorgssvikt (Vis, et al., 2020).

Meldere av bekymring om barns livssituasjoner spenner vidt fra offentlige tjenestutøvere til private borgere, inkludert foreldre og oppmerksomme naboer (Bufdir, 2022). Analyse av data om bekymringsmeldinger fra perioden 2013-2021, som er samlet av Statistisk sentralbyrå og presentert i tabell 10674, viser at skoler, politi og barnevernstjenester er de største kildene til bekymringsmeldinger, mens ca. 20% kommer fra private meldere (Bufdir, 2022). Barn som lever i bekymringsverdige forhold er avhengige av at noen melder fra, enten på grunnlag av pliktfølelse eller av personlige årsaker, for uten disse meldingene vil barnevernet ikke ha saker å håndtere.

De ulike melderne av bekymring om barns livssituasjon skiller seg fra hverandre ved at de har ulik motivasjon og årsak for å melde. Yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt og offentlige ansatte som oppdager forhold som kan indikere omsorgssvikt overfor barn og ungdom, har en lovpålagt meldeplikt i henhold til § 13-2 i Lov om barnevern (barnevernsloven) av 2023. De har også opplysningsplikt i henhold til lovgivningen til de ulike etatene (Vis, et al., 2020). Å ikke melde fra når man har kunnskap om konkrete forhold som kan indikere alvorlige mangler i barns omsorgssituasjoner, vil være et brudd på loven. Mens yrkesutøvere og offentlige ansatte har en lovpålagt meldeplikt, har ikke privatpersoner noen slik plikt når de oppdager forhold som kan indikere omsorgssvikt overfor barn og ungdom. Likevel utgjør bekymringsmeldinger fra private parter rundt 22% av alle bekymringsmeldinger (Vis, et al., 2020). Dette indikerer at selv om det ikke finnes noen formell plikt til å melde, så opplever ulike deler av befolkningen et ansvar for å melde fra.

Denne oppgaven tar sikte på å undersøke hvem som melder bekymring om barns livssituasjon, og hva som motiverer dem til å melde eller avstå fra å melde. Vi vil anvende ulike teoriperspektiver for å undersøke de motivasjonene som ligger bak det å melde bekymring som offentlig ansatt og privatperson, og se om det finnes noen forskjeller. Formålet er å identifisere den primære drivkraften bak det å melde bekymring for å bedre forstå hvordan man kan øke antall bekymringsmeldinger og dermed forbedre beskyttelsen av barn og unge.

1.5 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven er inndelt i syv kapitler. Det første er innledning med introduksjon av tema og problemstilling, og bakgrunnen for valget av nevnte. I andre kapittel presenterer jeg metoden for oppgaven, som er forhåndsbestemt av universitetet, her viser jeg til fremgangsmåte, avgrensning i søkene jeg har gjort og kritikk til kildene jeg har valgt å bruke.

I tredje og fjerde kapittel kommer juridiske rammer og teori som legger føringene for hvordan de litterære funnene, som legges fram i kapittel fem, må forstås og tolkes.

I kapittel fem for de litterære funnene, legger jeg fram innholdet og funnene jeg har gjort i de fem artiklene jeg har valgt. Artiklene viser sin aktualitet ved å vise hvordan media forholder seg i saker om barnevernet og hvilken påvirkning dette fører med seg. Videre også hvordan profesjonsutøverne forholder seg til lovverket om opplysningsplikt, hvilke vurderinger profesjonsutøverne og private personers tar før de melder eller ikke melder, og hvilke motivasjoner det ligger bak.

I kapittel seks kommer drøftingen som knytter teori og funn i litteraturen sammen, og som viser de ulike sidene som reflekterer til spørsmålet i problemstillingen. Deretter konkluderer jeg summen av drøftingen i kapittel syv, og avslutter oppgaven med noen tanker videre om funnene i oppgaven i et framtidsrettet perspektiv.

2 Metode

Denne oppgaven har tatt i bruk en litteraturstudie som forskningsmetode. Valget av metode er primært begrunnet i retningslinjene fra NTNU for denne bacheloroppgaven. En litteraturstudie er en forskningsmetode som baserer seg på eksisterende vitenskapelige verk, slik som bøker, rapporter og andre skriftlige kilder. Ved å samle og analysere relevant litteratur angående en forutbestemt problemstilling eller tema, kan litteraturstudier gi nye innsikter og økt forståelse av et emne (Dalland, 2020).

For denne oppgaven har skriftlige kilder som rapporter, tidsskriftartikler og masteroppgaver blitt benyttet som utvalg. Disse kildene er fagfellevurderte, og dermed vurdert som pålitelige og troverdige for å kunne gi relevant innsikt i problemstillingen som er undersøkt.

2.1 Fremgangsmåte

I tråd med metoden har jeg benyttet en rekke vitenskapelige søkemotorer for å finne relevant litteratur som svarer på oppgavens problemstilling. Blant de søkemotorene som har blitt benyttet, kan Google Scholar, Idunn, Oria og NTNU Open nevnes, og det har blitt foretatt en grundig gjennomgang av fagfellevurderte artikler, rapporter og studier med vitenskapelig innhold og troverdige kilder.

For å kunne gi en helhetlig fremstilling av problemstillingen, har jeg også inkludert relevante data fra det norske lovverket, samt statistikk fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Statistisk Sentralbyrå (SSB). Dette har muliggjort en oppdatering av tallmaterialet og en sammenligning av utviklingen innen feltet.

I løpet av søkeperioden har jeg observert at oppgaven kan deles inn i tre kategorier: "media og individ", "tverrprofesjonelt samarbeid og barnevernsfaglige rutiner", og "bekymringsmeldinger til barnevernet". Samtidig har alle søkene jeg har foretatt inneholdt nøkkelordet "barnevern", for å kunne ekskludere alle artikler og vitenskap som ikke har blitt utviklet fra et barnevernsfaglig perspektiv.

2.2 Avgrensninger av søk og kildekritikk

Opprinnelig hadde jeg begrenset mine søk til å inkludere litteratur som var publisert mellom 2010 og 2023, og utelukket eldre publikasjoner. Imidlertid resulterte dette i få resultater som var relevante for oppgavens problemstilling. Derfor inkluderte jeg også artikler som var publisert tilbake til 1995 i søket. Først anså jeg ikke eldre publikasjoner som passende. Dette på bakgrunn av oppgavens sentrale tema om lovverk. Jeg ønsket å finne vitenskap som hadde en grundig forståelse av lovverket på tidspunktet det ble skrevet og som var mest lik gjeldende lov i dag. Dette ville begrense usikkerheter når det kommer til dagens befolkning og hva som motiverer dem for å sende bekymringsmeldinger.

Videre undersøkelser av eldre litteratur har vist at det er flere likheter enn ulikheter som vil være nyttige å inkludere i oppgaven. Ulikhetene har blitt belyst i oppgaven med hensyn til statistikk og lovverk. Dette er gjort for å sikre at alle funn i litteraturen er relevante for problemstillingen. På grunn av mangel på eksisterende litteratur som tar samme utgangspunkt som min oppgave, har jeg valgt artikler basert på funn og troverdighet, framfor anerkjennelse.

3 Juridiske rammer

Gjennom hele oppgaven vil det gjennomgående temaet med hensyn til lovgivning være opplysnings- og meldeplikten i henhold til § 13-2 i Lov om barnevern (barnevernloven). Barnevernsloven fra 1992 vil også bli diskutert, da den var gjeldende lov i perioden som artiklene i denne litteraturstudien ble skrevet. Denne vil bli sammenlignet med gjeldende lov i dag og en tidligere versjon, for å aktualisere og se utviklingen av profesjonenes posisjon i forhold til problemstillingen i oppgaven.

Ifølge Prop. 133 L Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven (2020-2021), er dagens lov utviklet for å være mer tilgjengelig og tilpasset dagens samfunn. "Den nye barnevernsloven skal bidra til bedre barnevernsfaglig arbeid, styrke barns og foreldres rettssikkerhet og bidra til økt vekt på forebygging og tidlig innsats" (Prop. 133 L (2020-2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven, s. 15).

På denne måten vil svarene vi får på problemstillingen i denne oppgaven være viktige for å se hvilke faktorer som påvirker både private og offentlige aktørers innsats for å gi tidlig intervensjon og forebygging

3.1 Meldeplikt og opplysningsplikt

I denne oppgaven vil temaet meldeplikt i Barnevernloven være sentralt. For å øke forståelsen av eldre artikler, vil vi se på historien til Barnevernloven. I Barnevernloven fra 1953 var det ikke pålegg om å melde fra til barnevernet, da loven stort sett gjaldt barnevernets egne virksomheter. Barnevernloven fra 1992 erstattet denne, og innførte en paragraf om opplysningsplikt. Denne ble omdøpt til "§ 13-2. Plikt til å melde fra til barnevernstjenesten" i den gjeldende loven i dag, og har stort sett samme ordlyd som i 1992.

Videre er Prop. 100 L (2020-2021) om Endringer i velferdslovgivningen sentral for de endringene i loven som gjelder alle velferdstjenestenes plikt til «å være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernet og gi opplysninger til barnevernet etter nærmere bestemte vilkår.» Plikten er et selvstendig og personlig ansvar.

3.2 Samordning og samarbeid

I oppgaven er det viktig å belyse både den juridiske og samfunnsmessige konteksten som er relevant for temaet bekymringsmeldinger og meldeplikt i barnevernet. Prop. 133 L (2021-2022) viser til at det skal legges større vekt på forebygging og tidlig innsats i den nye barnevernloven, og at kommunenes styring og ledelse er en sentral faktor for å oppnå dette. I tillegg blir kommunenes ansvar for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt foreslått å tydeliggjøres, og deres overordnede styringsansvar overfor barnevernstjenesten skal også være klarere definert.

NOU 2023:7 understreker også at kommunene skal fremme gode oppvekstvilkår for barn og unge og forebygge at de utsettes for omsorgssvikt eller utvikler egne vansker. Det legges vekt på samarbeid mellom flere tjenester for å gi nødvendig hjelp og støtte til barn og unge, og dette anses ikke å være kun barnevernets ansvar alene.

Videre er det også relevant å legge merke til lovverkets ordlyd og vilkår, da dette kan påvirke hvordan offentlige profesjonsutøvere velger å tolke loven og agere i sin situasjon. Det er derfor relevant å se på vilkårene som er til stede for at loven skal gjelde, og om vedkommende har hjemmel til å handle på grunnlag av disse vilkårene.

Endelig er ønsket her å vise hvordan både juridisk og samfunnsmessig kontekst er viktig å belyse for å forstå temaet bekymringsmeldinger og meldeplikt i barnevernet. Det er et fokus på kommunenes ansvar for forebygging av omsorgssvikt og samarbeid mellom ulike tjenester, og hvordan lovverkets ordlyd og vilkår kan påvirke profesjonsutøveres tolkning og handlinger.

4 Teori

For å kunne undersøke hvordan de samfunnsmessige forholdene kan påvirke vår tendens til å melde bekymring, kan det være hensiktsmessig å anvende sosiologiske og sosialpsykologiske teorier. I et sosialpsykologisk perspektiv dreier det seg om hvordan individers tenkemåte, følelser, verdier, holdninger og atferd påvirker og blir påvirket av andre mennesker i det sosiale rommet (Tetzchner, 2020). Innenfor sosiologien dreier det seg om hvordan ulike grupper i samfunnet fungerer sammen, og hvordan samfunnet påvirker menneskene og omvendt. Disse perspektivene kan gi en dypere forståelse av hvordan samfunnsmessige faktorer kan spille en rolle i våre valg om å melde bekymring til barnevernet

4.1 Roten til verdier, meninger og holdninger i et sosialkonstruktivistisk perspektiv

Med bakgrunn i teorier innenfor sosialpsykologi og sosiologi kan vi forstå at mennesker er avhengige av det sosiale miljøet og samfunnet de befinner seg i fra de første stadiene av livet. Dette innebærer at vi påvirkes både bevisst og ubevisst av stimuli som når sansereseptorene våre, og påvirker vår atferd. Som sosiale vesener er vi også påvirket av samspillet med andre mennesker i vårt sosiale miljø (Tetzchner, 2020). Sosialkonstruktivismen er eksempelvis en tradisjon som har kognitiv utvikling som hovedområde, men som har gitt innflytelse på de fleste områder i utviklingspsykologien, som f.eks. moral, selvforståelse, identitet og personlighet (Tetzchner, 2020). Sosialkonstruktivismen forteller oss at menneskenes forståelse av virkeligheten er «formet av opplevelser de har, situasjoner de befinner seg i og knyttet til hvem de kommuniserer med (Tjora, 2020)».

Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell gir også innsikt i hvordan individers utvikling påvirkes av deres nærmiljø og samfunn. I denne modellen blir individets utvikling påvirket av forskjellige systemer, inkludert det nære mikrosystemet som omfatter familie og venner, og de større eksosystemene og makrosystemene (Tetzchner, 2020). Familie spiller en viktig rolle i den tidlige sosialiseringen, men etter hvert som individet vokser opp, blir også andre kilder som venner, skole og massemedier stadig viktigere for påvirkning (Håkonsen, 2017).

4.2 Teorien om planlagt atferd og teorien om overveid handling

Teorien om planlagt atferd (Theory of planned behaviour, TPB) er en utvidelse av teorien om overveid handling (theory of reasoned action, TRA), som forklarer atferdsendring. TRA antyder at en persons atferd kan forutsies og avhenger av individets holdninger til en bestemt handling og subjektive normer knyttet til handlingen. Individet vurderer også hvordan handlingen vil bli oppfattet av det øvrige miljøet og handler deretter ut fra dette (Ajzen, 1991). TPB derimot, fremhever intensjoner som den primære faktoren som bestemmer om en handling blir utført eller ikke. I tillegg til holdninger og subjektive normer, er oppfatning av atferdskontroll inkludert som den fjerde komponenten i teorien (Ajzen, 1991)

Selv om teoriene først og fremst forklarer atferdsendring, gir de også et rammeverk for å forstå menneskers sosiale atferd. For å redusere uønsket atferd og fremme ønsket atferd, er det viktig å ha kunnskap om holdningsendring. Intensjon anses som den utløsende faktoren for en handling, og er derfor den sentrale faktoren i begge teoriene (Ajzen, 1991).

4.3 Etikk og moral som førende for holdninger og atferd

I disse teoriene er det et gjennomgående fokus på atferd som er styrt av de normene som individet opplever eksisterer i de aktuelle situasjonene. Dette inkluderer også hvordan individets verdier og holdninger påvirker handlingene de velger å utføre, og dermed kommer læren om etikk og moral inn i bildet. Teorien om planlagt atferd kan være en relevant tilnærming for å forstå hvordan våre etiske og moralske overbevisninger kan påvirke våre handlinger og intensjoner (Ajzen, 1991).

I analysen av menneskers handlinger, spiller moralske overbevisninger en viktig rolle i å forme individets valg av handlinger. Et individs moralske overbevisninger kan føre til ulike handlingsvalg, og dette kan igjen avhenge av hvilke etiske refleksjoner personen har gjort seg. For å forstå hvordan regler og prinsipper påvirker våre handlinger, kan normativ etikk, en av de etiske områdene med flere gjeldende moralteorier, være en relevant referanseramme (Leer-Salvesen, 2021). Normativ etikk deler teoriene sine inn i konsekvensialisme, pliktetikk og dydsetikk, basert på henholdsvis grunnen til og utfallet av handlingene (Leer-Salvesen, 2021). Dette viser viktigheten av å forstå etikkens rolle i vår atferd og beslutningstaking, spesielt i situasjoner der moralske og etiske dilemmaer oppstår.

Deskriptiv etikk og normativ etikk er to forskjellige retninger innenfor etikkfeltet. Deskriptiv etikk handler om å observere og reflektere over de moralske verdiene som eksisterer i et samfunn, uten å fatte noen konklusjon om hvorvidt de er riktige eller gale. Denne retningen ser på årsakene og motivasjonene bak de moralske beslutningene som tas. På den andre siden, ser normativ etikk på regler og prinsipper for handlingene våre og deler seg inn i flere teorier, slik som konsekvensialisme, pliktetikk og dydsetikk. Normativ etikk drar en konklusjon om hva som er riktig og galt, basert på grunn til- og utfallet av handlingen (Leer-Salvesen, 2021). Deskriptiv etikk og normativ etikk er dermed to forskjellige tilnærminger til etikk, der deskriptiv etikk handler om observasjon og refleksjon, mens normativ etikk er opptatt av å fastsette hva som er rett og galt.

4.4 Utnæring og samhandling i et sosiologisk perspektiv

Social Exchange theory er en teori som stammer fra George Homans artikkel fra 1958 «Social Behavior av Exchange». Teorien handler om hvordan sosiale interaksjoner og utvekslinger påvirker relasjoner mellom mennesker. Kjerneantagelser i denne teorien er at mennesker av natur søker positive utvekslinger, og vil unngå å samhandle med mennesker som en på sikt kan forvente at fører med seg negative utvekslinger. En vil da forsøke å unngå interaksjonen. Teorien er heller ikke låst til at interaksjonen og utvekslingen vil tolkes konsekvent som negativ eller positiv, dette vil variere fra person til person, og den kan endres hos samme person i løpet av livet (Tulane University, 2018).

Teorien legger igjen vekt på at det alltid er en form for utveksling, hvor begge parter forventer noe positivt ut av interaksjonen. Teorien kan benyttes til å forstå romantiske og ikke-romantiske relasjoner, og har en overføringsverdi til de fleste relasjoner da teorien ikke nødvendigvis måler relasjoner basert på emosjonelle faktorer. Den prosesserer heller systematisk de faktorene som fører til eller bremser for balanse i forholdet (Tulane University, 2018).

Med dette teorigrunnlaget vil man kunne ha en forståelse for et individs atferd, og årsaker til denne i en personlig sammenheng. Teoriene vil vise seg relevante for å forstå hva som motiverer mennesker til å opprettholde eller avslutte sosiale relasjoner. I yrkessammenheng vil det være flere variabler som fører til hvordan en velger å handle, som lovverket i forrige kapittel belyste.

5 Litterære funn

Barnevernets omdømme og medias påvirkning (Hjertø, 2017)

I masteroppgaven til Pernille Hjertø (2017) analyserer hun hvordan norsk media omtaler barnevernet i Norges tre største aviser, og hvordan dette påvirker barnevernets omdømme. Ved å føre statistikk over positive, negative og nøytrale avisartikler med varierende vinklinger har hun dannet et bilde av hvordan barnevernet omtales i media, og hvilket innhold som oftest er negativt, nøytralt eller positivt ladet.

I media har Hjertø (2017) sett en overvekt av artikler med negativ holdning til barnevernet, av 70 artikler var 46% av dem artikler som Hjertø kodet til å være artikler hvor barnevernet var negativt fremstilt. 11% av dem kodet hun til å fremstille barnevernet positivt, som tilsier at det var hele 43% av artiklene som hadde en nøytral fremstilling. Artiklene som er mest negativt ladet er artikler som er vinklet inn mot yrkesutøvelse og beslutninger i barnevernet, med 13 artikler tellende. Samtidig er det også denne kategorien med flest positive artikler, hvor antall artikler er fire (Hjertø, 2017).

Funnene viser at det gradvis skjer en fremvekst av nøytrale artikler, men at inntrykket leser enda kan sitte igjen med stort sett er negative. I disse artiklene uttaler barnevernet seg sjeldent, og Hjertø mener at barnevernet må bli en tydeligere debattant i media for å selv kunne bidra til å bedre sitt omdømme (Hjertø, 2017) Hun skriver videre at statlige organer som regjeringen og ledelse i barnevernet må se behovet for å sette inn ressurser på dette området, for å «få et barnevern som aktivt arbeider for at omverdenen skal få en forståelse for de avgjørelser som tas i tjenesten (Hjertø, 2017).»

Barnevernet vil tettere på barnehagene (Emilsen & Bratterud, 2012)

Emilsen og Bratteruds artikkel omhandler et samarbeidsprosjekt mellom flere aktører, hvor målet var å undersøke barnehagens rolle som barneverntiltak. Prosjektet strakte seg over en periode på to år, og involverte Redd Barna, NTNU Samfunnsforskning, avdeling Barnevernets utviklingssenter (BUS Midt-Norge) og Dronning Mauds Minne høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH). Gjennom innsamling av data fra barnevernledere ønsket de å undersøke deres forventninger til barnehagen som hjelpetiltak, samt deres opplevelser av samarbeidet med barnehagene. Artikkelen gir dermed et innblikk i hvordan ulike aktører kan samarbeide for å øke kunnskapen om og forbedre tiltakene innenfor barnevernet

I prosjektet møter de noen som mener barnehagene har blitt bedre til «å identifisere barn med vansker, beskrive det som observeres, beskrive sitt samarbeid med foreldre og å ta opp sin

bekymring for foreldre (Emilsen & Bratterud, 2012).» Når det er sagt var det også barnehager i kommunen noen barnevernledere aldri hadde hatt et samarbeid med. Hvor noen av barna fra disse barnehagene ville begynne på skole, og det først da rapporteres at de har større problemer. Barnevernlederne mistenker i denne sammenheng at det kan ha med underrapportering å gjøre, og er redd tilliten til barnevernet er for lav og «at «tåleterskelen» er svært høy i noen barnehager (Emilsen & Bratterud, 2012).» Årsaken beskrives til å kunne være at «barnehager er negative til barnevernet, at de verner om foreldrene framfor barna og at de ikke melder bekymring selv om det er grunn til det (Emilsen & Bratterud, 2012).»

Barnevernlederne opplever at kompetansen om bekymring for barn og familier er mangelfull. I tillegg er kommunikasjonen med foreldrene ved bekymring er for lite konkret og ærlig, de burde være mer åpne med dem om hva det er de har sett. I resultatet av prosjektet trekkes det frem at flere barnevernledere peker på at noen barnehager har gode rutiner og samarbeid. I denne prosessen så vektlegger barnevernlederne viktigheten av tillit til hverandres kompetanse, for å kunne sikre et velfungerende samarbeid om barn i risiko. «De mener også det er viktig at ansatte i barnehager har tillit til jobben som barneverntjenesten gjør og samtidig selv evner å se barn i risiko (Emilsen & Bratterud, 2012)»

Barnevernlederne syns også det er for lite kunnskap om meldeplikten i noen barnehager, skriftlig føring av observasjoner, som fører til at for få konkrete meldinger kommer på et for sent tidspunkt.

Bilder av «de andre» hindrer samarbeid (Baklien, 2009)

I Bakliens artikkel diskuteres igjen problematikken rundt mistillit til barnevernet, men her er synspunktene fra både barnehagen og skolen inkludert. Baklien skriver at skole og barnehage opplever at de ikke alltid blir tatt på alvor når de tar kontakt med barnevernet. Selv om dette var eldre erfaringer, opplevdes det som en del av opphavet til mistilliten som var dannet til barnevernet. Videre skriver Baklien at informantene fra barnevernet mener at forventningene om forandring som skole og barnehager har, er noen ganger urealistiske. Det blir også diskutert at rapporteringsvegning kan føre til at sakene blir for komplekse når de først blir en sak hos barnevernet, noe som igjen vanskeliggjør prosessen med å skape store endringer på kort tid. Dette peker på et behov for bedre kommunikasjon og samarbeid mellom barnevernet, skole og barnehage for å forhindre at bekymringer ikke blir tatt på alvor og for å sikre en mer effektiv håndtering av saker.

En av årsakene til mistillit til barnevernet synes å være opplevelsen av at ingenting blir gjort, men artikkelen av Baklien avdekker også at mistillit kan oppstå hvis tiltakene som iverksettes, oppleves som for drastiske eller dramatiske. Dette kan henge sammen med de ansattes vektlegging av relasjonen til foreldrene. De ansatte i skoler og barnehager peker på at foreldre har et negativt syn på barnevernet, der mistilliten er basert på deres egne erfaringer med barnevernet eller på medieomtale. I media beskrives barnevernet ofte som en kompleks og inkonsistent tjeneste, noe som kan føre til negative holdninger og lite nøytrale perspektiver i barnehage og skole (Baklien, 2009).

Artikkelen vier noe oppmerksomhet til medias stemme når det kommer til dannelsen av mistillit til barnevernet i befolkningen. «Som kjent er mediabeskrivelser av barnevernarbeid ofte preget av dramatisk fremstilte enkeltsaker (jf. Stang 2007). Barneverntjenesten fremstilles gjerne negativt, og framstår ofte som en lukket institusjon. Eller som det heter i Stortingsmelding nr. 40 (2001–2002), side 14: «Tenesta får ofte ei karikert profilering gjennom nokre få negative eller vanskelege enkeltsaker i media, der journalistikk basert på en kjelde i mange tilfelle gjer saka verre.» (Baklien, 2009).»

En viktig slutning som Baklien drar i denne artikkelen, er «hvordan etablerte oppfatninger blir til en fortolkningsramme for enkelterfaringer. Men relasjoner og oppfatninger kan endres. En felles forståelse forutsetter at aktørene er synlige og tilgjengelige for hverandre (Baklien, 2009).»

[Samarbeidet mellom barnehager og barnevern \(Backe-Hansen, 2009\)](#)

Backe-Hansens undersøkelse av samarbeidet mellom barnehager og barnevern hadde som formål å analysere hvorfor barnehager sjeldent rapporterer bekymringer til barnevernet, og hva som kunne føre til at en bekymringsmelding ble sendt, eller ikke ble sendt. Studien ble utført samtidig med at det ble foreslått tiltak for å styrke samarbeidet mellom de to aktørene i feltet.

Kartleggingen viser at det er en flersidig prosess når barnehagene vurderer å sende bekymringsmeldinger, og den involverer barna, foreldrene og andre. Hele ni av ti nevner at en anonym diskusjon med barnevernstjenesten er en viktig del av vurderingen av å sende inn en melding om bekymring. Imidlertid mener barnehagestyrene at det er mange andre instanser de tenker kan være aktuelt å be om hjelp fra før barnevernstjenesten, og at dette kommer an på saken. «Et barn kan endre atferd uten at det er snakk om omsorgssvikt, overgrep eller mishandling (Backe-Hansen, 2009).» Likevel trekker undersøkelsen fram at det er saker hvor

«barnehagen er bekymret for barnets omsorgssituasjon, men saken ikke er alvorlig nok» som er vanskeligst å melde om. Derfor er det viktig å ha muligheten til å diskutere og samtale med kolleger med riktig kompetanse for å kunne håndtere slike situasjoner på en adekvat måte (Backe-Hansen, 2009).

Tre av fire syns det er vanskelig å melde på grunn av manglende informasjon om hvordan saken håndteres videre etter mottatt bekymringsmelding, noe som også fremkommer i artikkelen til Baklien. Også flere av alternativene som Backe-Hansen har fått høyest svaropplutning på kan tyde på at det er et for dårlig samarbeid mellom barnehagen og barnevernet og et behov for økt kompetanse i barnehagene. Ville det blitt en lavere terskel for å melde fra om bekymring om det bare var jobbet litt ekstra for mer veiledning og kunnskap, samt et bedre samarbeid? Kartleggingen vektlegger at gode erfaringer med samarbeidet fra tidligere henvendelser vil øke tilliten, og at kunnskap om positive resultater senker terskelen for å melde fra igjen (Backe-Hansen, 2009).

Hvem melder og hvorfor melde? (Horverak, 1998)

I Horverak sin studie fra 1998 undersøker han hvilke motivasjoner privatpersoner har for å melde inn en bekymring til barnevernet. Blant sine informanter har han både private og offentlige for å sammenligne motivasjonene, for å få en bedre forståelse av hvordan det er å melde til barnevernet. Oppgaven favner bredt om Horveraks studier da det er funn i artikkelen som styrker funnene i de andre artiklene, og har selv funn som er knyttet til samtlige emner oppgaven ønsker å belyse.

I studien fra 1998 beskriver Horverak at det var en nedgang i antallet meldinger fra offentlige ansatte i perioden 1992-1995. Dette forklarer han ved å vise til ordlyden i paragrafen i daværende Lov om barnevernstjenester (1992) §6-4 om opplysningsplikt (§13-2 i Lov om barnevern (2022)). På denne tiden var daværende barnevernslov nylig innført, med økt krav til saksbehandling og vitneførsel i barnevernet. For offentlige meldere betydde dette at nøyaktighet og begrunnelser i uttalelsene var viktigere og ble satt større krav til enn tidligere. I komplekse saker hvor saken trenger å tas opp i Fylkesnemnda kunne offentlige meldere nå som vitner utspørres i retten. Dette utnevnes av Horverak som eventuelle faktorer som kunne skremme offentlige instanser fra å melde bekymring på tross av lovpålagt meldeplikt.

De nevnte faktorene for å melde som offentlig ansatt er hittil bare vært knyttet til deres lovpålagte meldeplikt. Horverak (1998) påpeker at en annen faktor som kan motivere offentlig ansatte til å melde til barnevernet, er tilliten de har til barnevernet. Ved å samarbeide

med klienten og oppnå deres samtykke til å melde fra til barnevernet, kan den offentlige ansatte vise en genuin vilje til å hjelpe, utover deres lovpålagte meldeplikt. Dette kan også påvirke klientenes holdninger til barnevernet på lang sikt.

Horverak deler sine informanter inn i fire kategorier, hvor alle er privatpersoner som har meldt bekymring til barnevernet; opprydderen, den omsorgsfulle, den profesjonelle og nabokjerringa. I tillegg har han en egen inndeling for utvalget av helsesøstre han har valgt å ta med inn i sin analyse.

I sin analyse ser han likheter hos helsesøster, den profesjonelle og den omsorgsfulle da de oppgir at det er viktig, men ikke vesentlig, at den som meldes til barnevernet er klar over dette, og har gitt et samtykke. De er konsekvente i valget i å melde, og ønsker å samarbeide med barnevernet for å nå målet for meldingen. Opprydderen og nabokjerringa derimot trenger ikke noe samtykke før de melder, og det er heller ikke viktig for dem å bli involvert videre i prosessen. De vil gjøre sin plikt i å melde fra om forhold de mener er bekymringsverdige, og ønsker gjerne informasjon fra barnevernet om hva som skjer videre i saken (Horverak, 1998).

Horverak diskuterer her informantenes kilder til tillit og mistillit til barnevernet. Basert på informasjon og egne erfaringer er denne ulik blant flere meldere, men alle har en grunnleggende tillit og ikke alle formene kan forklares ut fra hvilken etisk motivasjon de i grunnen hadde for å melde. Han delte gruppene inn i en pliktetisk-, nærhetsetisk-, og en formålsetisk gruppe. Dette blir en sentral måte å forstå melderens på, både når kriteriene for meldeplikt faller bort og hos en privatperson som ikke har noen plikt i å melde.

I formålsetikergruppen er tilliten til barnevernet variabel og hovedsakelig basert på egne erfaringer og kollegers ytringer. En helsesøster i gruppen hadde oppfatninger om at barnevernssaker var dramatiske og uopprettelige, basert på media og mangel av barnevernsfaglige erfaringer fra hennes tidligere arbeidssted på «Oslos beste vestkant». Gruppen opplever barnevernet som handlingslammet og for opptatt av taushetsplikt, men hyppig kontakt gir ikke nødvendigvis høy grad av tillit i enkeltsaker. Horverak konkluderer med at barnevernet må vise at de skaper gode resultater og inkludere informanter i samarbeidet for å vinne tillit fra denne gruppen (Horverak, 1998).

Den ene omsorgsfulle i formålsetikergruppen hadde erfaringer og positive kunnskaper i personlige kontakter som på forhånd kunne bekrefte at barnevernet var en medspiller, og hennes erfaringer etter melding bekreftet denne. Likevel da hun diskuterte med egne kollegaer var de skeptiske til at hun skulle melde, og oppgir til Horverak at dette mente hun skyldtes

negative medieoppslag om barnevernet, og savnet lesning om positive artikler, som for eksempel hennes egen historie. Derimot var det ei annen i samme gruppe som hadde sett et tv-oppslag om hvordan barnevernet hjalp en familie, og hadde dermed positive forventninger til sin melding om bekymring. I hennes situasjon gjorde ikke barnevernet noe, som gjorde at hennes tillit til barnevernet sank til middels etter egen erfaring. Den siste hadde også et bilde av barnevernet fra media, og det var i hennes oppfatning at barnevernet fjernet barn fra hjemmet raskt. Hun meldte derfor bekymring vedrørende barn hun var meget bekymret for. Det ble satt inn hjelpetiltak, som hadde vært nyttige for barna og hennes tillit er fortsatt til stede, men opplever barnevernet som preget av handlingslammelse og beslutningsudyktighet (Horverak, 1998). Summerende for disse er at deres intensjonelle oppfatning og inntrykk av barnevernet kom fra media, men at deres egen erfaring etter melding er den som veier tyngst.

I pliktetikergruppen er motivasjonen for å melde til barnevernet basert på deres jobb som offentlig etat som skal hjelpe familier og barn. Opprydderen i gruppen følger sin plikt til å melde, uavhengig av tilliten til barnevernet, mens nabokjerringa har stor tillit til at barnevernet vil hjelpe, men legger mest vekt på plikten til å melde. Kunnskapen deres om barnevernet kommer fra flere kilder, inkludert media, bekjente, kolleger og egne erfaringer. Likevel virker det som at det er tilliten til barnevernets arbeid som er den viktigste faktoren for å melde en bekymring, ikke hva de har hørt, lest eller diskutert (Horverak, 1998).

Horverak konkluderer med at det er to nivåer på motivet for å melde en sak til barnevernet, den ene er den etiske fordring, altså hva de sosiale normene i samfunnet sier om hva som skal gjøres for det felles beste. Dette påpeker han flere ganger at ikke forklarer hvorfor disse menneskene velger å melde til barnevernet, det er det pliktetikken og formålsetikken som gir konkrete handlingsdirektiv for.

Horveraks informanter hadde personlige erfaringer og karrierer som gjorde at de ikke hadde media som sin viktigste informasjonskanal om barnevernet. Deres kunnskapsbase om barnevernet var hovedsakelig basert på personlige erfaringer og prinsipielle betraktninger. Dette gjør at de representerer et mindretall i befolkningen som ikke har media som viktigste informasjonskanal. Horverak (1998) spekulerer på om grunnen til at mange ikke melder fra om bekymringsverdige forhold skyldes medias negative bilde av barnevernet, og at de som melder har andre kunnskapskilder enn media.

Horveraks siste drøftelser handler om hva som skal til for å øke barnevernets legitimitet i befolkningen. Hans funn peker på at det er andres delte erfaringer og egne erfaringer med

barnevernet som til syvende og sist som avgjør om melderer har nok tillit til å sende en bekymringsmelding eller ikke. Blant hans informanter viser det seg at når barnevernet innfrir melderens forventninger om kvaliteten på det faglige arbeidet, hvilke avgjørelser som blir tatt og om de blir inkludert i prosessen, så er ikke deres tillit svekket i etterkant (Horverak, 1998).

Han konkluderer med at om ikke barnevernet omstiller seg og ikke opprettholder en dialog med melderne, kan det være en trussel mot barnevernets legitimitet i befolkningen og antallet meldinger som de mottar (Horverak, 1998).

6 Drøfting

Frem til nå har jeg lagt fram sentrale teorier, etterfulgt av artikler og rapporter som belyser vesentlige sider ved min problemstilling. I den påfølgende diskusjonen vil jeg både drøfte og vise relevans og sammenheng mellom teori og funn i artiklene i tråd med oppgavens problemstilling; «Hvilke ulike faktorer påvirker individuelle beslutninger om å rapportere til barnevernet?»

6.1 Motivasjonene for å melde

I teoridelen i denne oppgaven viser jeg til ulike sosialpsykologiske teorier og tradisjoner innenfor sosiologien samt felt innenfor etikken. Teorien belyser betydningen av normene vi oppfatter og erfarer i samfunnet, og den viser at vi handler på vegne av hvordan disse linjer opp med verdiene våre. Dette kommer også frem i artiklene som en faktor som forklarer hvorfor vi vurderer handling rundt bekymring for et barn eller familie ulikt.

Motivasjonene enhver har for å sende en bekymringsmelding ser ut til å ha ulike opphav, men en skulle tro at det var et større sprik blant motivasjonene hos de offentlige yrkesutøverne med meldeplikt og de private melderne.

En interessant observasjon er økningen i bekymringsmeldinger fra «andre privatpersoner» i perioden 2019 til 2021. I 2020 opplevde samfunnet en omfattende nedstengning på grunn av koronapandemien, noe som førte til at barn manglet de sosiale arenaene utenfor hjemmet, da skoler, barnehager, hjelpeinstanser og fritidstilbud måtte stenge. Dette førte til at det ble rettet større oppmerksomhet mot de utsatte barna som levde i bekymringsverdige forhold.

Barnevernstjenestene mottok færre meldinger enn vanlig, og det var frykt for at dette kunne føre til en alvorlig situasjon. Media hadde flere saker om dette, blant annet ble det publisert en artikkel kalt "Korona-krise i barnevernet: Frykter for de mest sårbare" på nrk.no den 5. mai 2020 (Hjellen & Tennøy, 2020).

Ifølge SSBs oversikt over innsendte bekymringsmeldinger fra 2020, økte antall meldinger fra "andre privatpersoner" med 20%. Denne trenden fortsatte imidlertid ikke i 2021 da skolene og andre institusjoner igjen åpnet (Bufdir, 2022). En mulig årsak til økningen i antall bekymringsmeldinger fra privatpersoner kan være at disse individene overlater ansvaret for å rapportere bekymringsverdige forhold til offentlige ansatte, som ofte har hyppigere kontakt med disse barna. Det er imidlertid også mulig at hendelsene rundt pandemien har ført til en økt bevissthet om nødvendigheten av å ta ansvar for de mest sårbare i samfunnet, og at det har vært en økning i observasjon av bekymringsverdige forhold som følge av dette. Det er også mulig at årsaken til at meldinger fra privatpersoner er relativt sjeldne skyldes manglende observasjon av hverandre i en normal dagliglivssituasjon.

6.2 De offentlige yrkesutøveres motivasjoner for å melde

Under normale omstendigheter utgjør bekymringsmeldinger fra privatpersoner rundt 18% av alle innsendte bekymringsmeldinger (Bufdir, 2022). Resten av meldingene kommer fra det offentlige som følge av Barnevernloven § 13-2 Plikt til å melde fra til barnevernstjenesten. Basert på funnene i artiklene jeg har sett, ser det ikke ut til at meldeplikten i henhold til Bvl. §13-2 spiller en stor rolle i beslutningen som ansatte i barnehager, helsesøstre eller lærere tar når de bestemmer seg for å sende en bekymringsmelding eller ikke. Blant empirien Horverak (1998) henter ut fra informantene som var helsesøstre, overrasker det meg at de oftere ønsket et samarbeid med familiene, og å motivere til egenmelding, framfor å melde selv, til tross for lovverket. Horverak (1998) forklarer dette da han gjengir at ingen av dem virket særlig bevisst sin egen meldeplikt i møte med disse familiene. De var mer fokusert på stegene som skulle tas for å bedre situasjonen, og utelukket å melde saken til barnevernet selv når de mente at barnevernet ikke innebar i de riktige stegene for familiens situasjon. Dette gjorde at det ikke var store skiller på de offentlige ansatte og de private melderne når det kom til skildringen av motivasjonen bak det å melde en bekymring i Horverak (1998) sin studie. Dette viser en etisk normativ tankegang, hvor en kan trekke handlingene mot en etisk konsekvensialistisk tankegang. Denne etiske teorien innenfor normativ etikk handler om at det er følgene av handlingene som avgjør hva man gjør, ikke om det nødvendigvis er det juridiske rette (Leer-Salvesen, 2021).

Dette kommer igjen til syne i Backe-Hansens artikkel (2009) som viser til at barnehagene opererer flersidig i prosessen mot innsending av en bekymringsmelding, og at barna, foreldre og andre involveres gjerne. Barnehagestyrerne som Backe- Hansen (2009) snakker med i sin studie legger også til at de i slike tilfeller vurderer flere andre tjenester framfor

barnevernstjenesten, men at det kommer an på saken. Barnevernloven sier at meldeplikten gjelder dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet og utsatt for omsorgssvikt eller viser alvorlige atferdsvansker eller utpreget normløs atferd. Er dette da oppe for nærmere vurdering - kan barnehagene finne hjelpen til disse problemstillingene uten hjelp fra barnevernet?

6.3 Ordlyden i lovverket som begrensende

Både hos Backe-Hansen (2009) og Horverak (1998) diskuteres den lovpålagte meldeplikten basert på hvilken bekymring som må legges til grunn for at vilkårene i loven skal være oppfylt.

Usikkerheten rundt vilkårenes krav, kan nok forklare «gråsonen» som de barnehageansatte i Backe-Hansen (2009) sin kartlegging viser til når de avgjorde å ikke melde bekymring i tvilsomme tilfeller. Ordlyden i loven som hjemler de offentlige ansattes meldeplikt, krever at det må være grunn til å tro at et barn blir mishandlet, eller at det foreligger alvorlig omsorgssvikt i gitt tilfelle. Dette kan være kriterier som øker terskelen for å melde, da ikke alle saker innfrir disse kriteriene. For en offentlig ansatt, som utover disse kriteriene i lovteksten har en taushetsplikt å ta hensyn til, vil det ikke være mulig å melde en bekymring om andre forhold uten å bryte denne.

På den andre siden, i lys av Horverak (1998) sitt tak på dette som baseres på at loven er innstrammet i 1992, så har denne loven nå i 2023 vært aktuell i 30 år, og refleksjoner rundt denne konflikten er blitt gjort.

Offentlig ansatte er i dag mer informert om hvilke forhold loven gjelder, og om bruken av skjønn i vurderingen om å sende bekymring, uten at dette bryter med taushetsplikten. Likevel er nok det faktum at de offentlige ansatte må ta en dypere vurdering enn en privatperson i henhold til alvorlighetsgraden av problemet aktuell, og kan forklare savnet etter meldinger fra instanser som jobber med de yngste barna. Her opplever de disse «gråsonene», og ansatte som ikke ønsker å trå feil har ordlyden i loven på sin side når avgjørelsen om å ikke melde inntreffer i tilfeller hvor de ikke har «nok» grunn til å tro at situasjonen oppfyller vilkårene i loven.

6.4 Tillit som forutsetning for samarbeid

En tredje faktor er ønsket om samarbeid når både privat og offentlig melder har sendt inn en melding om bekymring. Baklien (2009) skriver i sin artikkel som omhandler hvordan

barnevernet, barnehagen og skolen ser på hverandre, at mistilliten til barnevernet hindrer muligheten for å kunne inngå i et samarbeid.

Denne mistilliten til arbeidet som barnevernet gjør viser seg i artiklene å bunne i egne erfaringer med tjenesten og hvilket bilde de er blitt vist av barnevernet gjennom media. Da Baklien (2009) i sin artikkel drøftet grunnene til at skolene og barnehagene, trekker hun frem at de opplever at enten ingenting skjer i de sakene de melder og at de ikke blir tatt på alvor, eller at tiltakene oppleves som for dramatiske for sakens utgangspunkt. Slike erfaringer går igjen i artiklene hvor tverrfaglige samarbeid skildres, og er det gjennomgående grunnlaget for mistillit og rapporteringsvegving.

På den andre siden sitter barnevernstjenesten i artikkelen til Baklien (2009) med det inntrykket at forventningene de ulike instansene har til tiltak og endringer på kortere tid, er urealistiske. Samtidig etterlyser barnevernsliderne i Backe-Hansens (2009) artikkel bedre kunnskap og kompetanse om bekymring rundt barn i disse samfunnsinstitusjonene.

En konsekvens av dette som drøftes i artiklene, er at problemene til disse barna som det ikke rapporteres om i barnehagen, utvikles og blir mer komplekse og dermed blir det vanskeligere med tiltak som skal føre til forandring på kort tid når barna er begynt på skolen. Den ufullstendige innsikten i hverandres kunnskap, interesser og kompetanse kan utvikle seg til å bli et hinder for samarbeid, slik det framkommer i litteraturen til denne oppgaven.

Tillit er en viktig del av et fungerende samarbeidsforhold, og disse instansene har i bunn og grunn det samme målet. Derfor er det viktig å se på de faktorene som gjør at et gjensidig og tillitsfullt samarbeid er vanskelig å få til. Social Exchange-theory (Homan, 1958) hjelper oss å forstå hvorfor denne rapporteringsvegvingen faktisk oppstår, til tross for meldeplikt og rutiner. Om en barnehageansatt ikke ser noe godt komme ut av å melde den bekymringen, så velger vedkommende naturligvis ikke å inngå i den type samhandling. På samme måte kan man se hvorfor barnevernet ikke inngår det type samarbeid disse instansene søker etter innsendt melding. Om barnevernet ikke opplever en forståelse for arbeidet sitt, vil en økt form for samhandling kunne føre med seg unødvendig frustrasjon og byrder for barnevernslideren som ikke klarer å innfri alle krav til informasjon de ønsker å få. Da er arbeidet enklere å gjøre uten å inkludere den meldende instansen i økt grad.

For den private melder vil ikke et slikt samarbeid være aktuelt, her samhandler vedkommende med barnevernstjenesten uten hinder av taushetsplikt. barnevernet har fortsatt omtrent de samme rammene for samhandling med privat melder, som med offentlig melder.

For en privat melder fremkommer det i studien til Horverak (1998), at det også er egne erfaringer med barnevernet som veier tyngst i oppfatningen av tjenesten, men ikke hos dem uten egen erfaring. Da er det oftest media som har fått påvirke dem mest.

6.5 Media som mellommann

Medias rolle i hvordan både offentlige og private opplever barnevernet har vist seg svært aktuell ved flere av funnene jeg har gjort. Påvirkningen fra media knyttes tett opp til tilliten flere har til tjenesten. Dette vises i samtlige artikler som trekker inn media som en informasjonskilde.

Baklien (2009) forklarer at medias stemme spiller en rolle for barnevernstjenestens negative omdømme, som informantene hennes mener påvirker foreldrene de samarbeider med sin oppfatning i stor grad. For å ivareta det samarbeidet de trenger for å gjøre sin jobb, vil de ikke gjøre seg upopulære ved å involvere en tjeneste som foreldrene ikke opplever å ha noen tillit til. Bakliens artikkel (2009) er noen år eldre enn Hjertø (2017) sin masteroppgave som handler om nettopp dette, og hennes analyser peker i samme retning som det Baklien beskriver; at media spiller en sentral rolle i befolkningens *underliggende bevissthet* om barnevernet.

Når Baklien (2009) først er inne på tema om media skriver hun også litt om hvordan hun oppfatter at media skriver om barnevernet. Hun skildrer det overveiende negativt, og henviser til at mediebildet er preget av dramatiske framstillinger av enkeltsaker, som hun argumenterer for at gir barnevernet et negativt omdømme over tid.

Er medias stemme med på å påvirke befolkningen i så stor grad at det hindrer innsending av bekymringsmeldinger? Ved et høyere antall saker i media eller delte erfaringer som bekrefter nettopp denne negative forståelsen, så blir dette en realitet for flere, både i den private befolkningen, men også blant de med meldeplikt som gang på gang opplever å stange hodet i veggen.

Horverak (1998) har på den andre siden tatt med ulike framstillinger som media har gjort av barnevernets arbeid. På en side har det vært noen drastiske og negative saker, og på den andre mer positive. Likevel førte de med seg at mottakeren meldte en bekymring til barnevernet basert på bekjentgjøringen de hadde fått via media. Han baserer grunnen til at man tar valget om å melde på hvilken motivasjon og årsak man har for å melde, ikke om bildet media tegner er av negativ karakter. Horverak (1998) vektlegger her de moralske perspektivene hver enkelt

har, og at dette i tråd med inntrykkene vi danner oss, om det er fra media eller andre, er det som avgjør om vi melder eller ikke.

7 Avslutning

Formålet med denne oppgaven var å undersøke problemstillingen «Hvilke ulike faktorer påvirker individuelle beslutninger om å rapportere til barnevernet?» Det er gjort ved å se på ulike teorier knyttet til atferd og holdninger. Disse er sammenkoblet til funn i vitenskapelige artikler om tverrprofesjonelt samarbeid i meldingsfasen, og motivasjonene individ har for å melde eller ikke, når de opplever en situasjon med grunn til bekymring.

7.1 Faktorer som påvirker individuelle vurderinger

Først og fremst har drøftingen prøvd å tydeliggjøre hvilke faktorer det er som påvirker hvordan en person, offentlig eller privat, avgjør å sende en melding om bekymring eller ikke. I funnene kommer faktorer som *tillit* til barnevernstjenesten, *normer og holdninger* en selv erfarer eksisterer i sitt miljø, og egne *verdier* fram som faktorer som påvirker om det sendes en melding eller ei. Dette innvilger også da at finnes faktorer som innebærer individualitet som en variabel å forholde seg til i svaret på problemstillingen. Det kommer faktisk tydelig fram at det hverken er systemet, lovverket eller media i seg selv som styrer opinionen i befolkningen og hvorfor personer handler som de gjør i henhold til problemstillingen. Likevel viser både teori og funn at lovverket, systemet og media er andre faktorer vi må ta i betraktning som påvirker hvordan normer, holdninger og verdier farer i samfunnet vårt.

Da teorien i oppgaven viser hvordan vår atferd påvirkes av faktorer i nærmiljøet vårt helt fra starten av våre liv, er det viktig å være bevisst hvilke faktorer i samfunnet vi har som kan endre vår atferd og holdning. Særlig kan vi prøve å innvirke på de negative faktorene, som for eksempel hindrer et bedre tverrprofesjonelt samarbeid.

Med ytringsfriheten intakt så kan en selvfølgelig ikke hindre at det deles negative erfaringer, og at disse sprer seg. Likevel har media et samfunnsoppdrag å ivareta, og det er å formidle nyheter og sørge for at folk får nødvendig informasjon. Det er viktig at det legges opp til debatt, hvor informasjonen som blir delt må være nyansert og ikke ensidig. Funnene som Hjertø (2017) hadde gjort i sin studie viser at barnevernet selv trenger å bli en kandidat i debatten, og ikke overlate ordet til «alle andre». Ved å legge opp til at barnevernstjenesten selv aktivt er med på sin egen omdømmebygging, vil nok det bidra til betydeligere opplevd åpenhet om tjenesten, som realistisk sett, aldri kan bli helt transparent med omverdenen.

7.2 Nøytrale møter og mer kunnskap til befolkningen

I arbeidet med å oppnå målet ved den nye barnevernsloven som følger Prop. 133 er å «bidra til bedre barnevernsfaglig arbeid, styrke barns og foreldres rettssikkerhet og bidra til økt vekt på forebygging og tidlig innsats», er det nødvendig å se på andre faktorer som påvirker folks tillit til barnevernstjenesten. Funnene som er gjort i henhold til problemstillingen, viser at det kan være fordelaktig å informere befolkningen mer om barnevernstjenesten i Norge. Om befolkningens første møter med barnevernstjenesten bare skal være sine egne, eller ved å lese et negativt eller dramatisk medieoppslag, vil barnevernstjenesten ha et mer utfordrende utgangspunkt for samarbeid, enn om flertallet fikk et nøytralt første møte med tjenesten.

Derfor kan det være fordelaktig å inkludere informasjon om barnevernstjenesten i skolens læreplaner. For eksempel i samfunnsfag på grunnskolen, som i likhet med politiets og andre nødetaters presentasjon, gir dette en nøytral og balansert presentasjon av tjenesten. Dette kan bidra til økt forståelse for barnevernets samfunnsoppdrag og dermed øke tilliten til tjenesten blant en bredere del av befolkningen. Tilsvarende kan politiet, som også ofte tar upopulære og brutale avgjørelser, nyte tillit fra befolkningen fordi deres samfunnsoppdrag er allment anerkjent og forstått.

Funnene i oppgaven viser at tilliten til barnevernsarbeidet ikke svekkes hos de melderne som på forhånd har tillit til tjenestens arbeid, og om det blir gjort andre vurderinger enn det melder ønsket, så stoler disse melderne på at barnevernspedagogene har fått en annen innsikt i saken, og vurdert deretter. Melderne med tillit til tjenesten var i større grad de som gjennom egen karriere hadde erfaringer og god innsikt i arbeidet. Dette er dermed noe en burde arbeide mot i den øvrige befolkningen også, selv om det ikke er aktuelt for alle å være i kontakt med tjenesten, så er mer kunnskap om arbeidet vesentlig.

Det er, som beskrevet innledningsvis, også foreldre og øvrig familie som melder på vegne av egne barn, disse utgjorde i 2021 11% av alle meldinger (Bufdir, 2022). Dette bekrefter at noen i befolkningen har tillit og velger å melde selv. De hendelsene hvor det meldes sak på vegne av andres barn, er nok flere av foreldrene her naturligvis bevisste egne vansker eller problemer, men vet ikke nødvendigvis hvem de kan henvende seg til for hjelp. Særlig vanskelig må det være for den delen av befolkningen som ikke kjenner til alle ulike hjelpetiltak tjenesten kan sette inn, og er redde for verst tenkelige utfall om de melder på seg selv, eller kjente og kjære. Dette er også en del av problemstilling som krever mer forskning og undersøkelse, for å se hvilke faktorer som kan bidra til å øke tilliten og meldingsfrekvensen hos denne gruppen.

7.3 Tillit framfor tabu

Med en befolkning som i tidligere alder og større grad kan få innsikt i arbeidet denne tjenesten gjør, så tror jeg også at tabuer og skam rundt tilknytning til tjenesten hadde vært mindre utbredt. Dette hadde nok ville gjort det enklere for foreldre å melde selv, og enklere for naboer og andre i samfunnet å vite av sitt ansvar i en situasjon hvor de er bekymret for et barn eller en familie. Med en mer opplyst befolkning, hvor sterke følelser ikke settes i sving kun ved å høre om barnevernstjenesten, ville det kanskje også vært enklere for profesjonsutøvere å bruke sin meldeplikt uten den store frykten for å miste tilliten fra sine klienter.

§1 om formålet i barnevernsloven sier at «Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærighet og forståelse.» Denne loven er den mest sentrale og styrer barnevernets mandat. På grunn av lovens videre paragrafer om saksbehandling, melde- og opplysningsplikt, meldinger og taushetsplikt kan man si at innholdet i lovens §1 er våre alles anliggender. Som beskrevet i oppgavens innledning så er barnevernstjenesten avhengige av oppmerksomme yrkesutøvere og privatpersoner ute i samfunnet vårt. Alle som omgås og observerer barn kan være med å sikre formålet i barnevernsloven ved å sørge at de som er i risiko får nødvendig hjelp. Om man bare melder saken til barnevernet, kan mye være gjort for dette barnet.

Det viktigste arbeidet jeg tror vi som samfunn gjør for at det skal gå, er å sikre at holdningene og verdiene vi som samfunn har, samsvarer med de som reflekteres i lovens formål. For at det skal berges må vi på et øvrig nivå sikre ivaretagelse av tilliten til barnevernet, og sikre at de som ikke har, får tillit til barnevernet. Målrettede tverrfaglige samarbeid er nok et viktig kriterium for å sikre tillit i en større del av befolkningen. Dette blir en jobb for alle som jobber i barnevernet og samarbeidende samfunnsinstitusjoner. Økt kunnskap om barnevernets arbeid blant befolkningen vil også være viktig for å oppnå tillit og forståelse for tjenesten. Det er nødvendig å bygge tillit gjennom en overføring av kunnskap og forståelse, slik at befolkningen kan forholde seg til barnevernet på en måte som er i tråd med lovens formål.

Med dette sagt kan det konkluderes med at faktorene som påvirker vurderingene om å sende melding eller ikke til barnevernstjenesten i stor grad er påvirket av samfunnet vi lever i. Opplevde normer og verdier er avgjørende for hvordan den enkelte handler. Dersom vi som samfunn ønsker at en større andel av befolkningen melder, må det sendes ut et signal om dette og en samhandling må etableres som oppleves som positiv for melder, i tråd med teorien om

sosial utveksling. Dette krever at alle erfaringer tas på alvor og at barnevernets arbeid blir presentert på en realistisk måte.

Det er både positive og negative utfall blant sakene i barnevernet. Barnevernet gjør feil, men de gjør også mye riktig. Det er viktig at vi får begge sider fram, slik at det viktige meldingene kommer inn til riktig tid – både fra profesjonsutøvere med meldeplikt og private parter. Dette krever videre forskning på gruppen som er underrepresentert blant melderne og økt forståelse for hva som gir inntrykk og påvirker atferden til nordmenn. Deretter må tilliten, normene, holdningene og verdiene våre være i omløp og utvikle seg på ny.

Referanser

- Ajzen, I. (1991, Desember). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, ss. 179-211.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding – eller la det være?* Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Baklien, B. (2009, Januar). Skole, barnehage, barneverntjeneste – bilder av "de andre" hindrer samarbeid. *Norges Barnevern*.
- Barne- og familiedepartementet. (2021). *Prop. 133 L (2020–2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Regjeringen.
- Barne- og familiedepartementet. (2023). *NOU 2023:7 Trygg barndom, sikker fremtid - Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre*. Regjeringen.
- Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. (2010). *Til barnets beste – Samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*. Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/til-barnets-beste---samarbeid-mellom-barnehagen-og-barneverntjenesten.pdf>
- Bufdir. (2022, Juni 18). *Bufdir*. Hentet fra Hvor kommer bekymringsmeldingene fra?: https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/meldere/
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving (7. utgave)*. Oslo: Gyldendal.
- Emilsen, K., & Bratterud, Å. (2012). Barnevernet vil tettere på barnehagene. *Fontene*, 54-58.
- Hjellen, B., & Tennøy, S.-L. (2020). Korona-krise i barnevernet: Frykter for de mest sårbare. *NRK*.
- Hjertø, P. (2017). *Barnevernets omdømme og medias påvirkning*. UiT Norges Arktiske Universitet.
- Horverak, S. (1998). *Hvorfor melde til barnevernet?* Bodø: NTNU.
- Håkonsen, K. M. (2017). *Psykologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Johannesdottir, H. (2013). Barnevern og media - Kan tilliten styrkes gjennom tverrprofesjonell undervisning? *Norges Barnevern*, ss. 146-156.
- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Prop. 100 L (2020–2021) Endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)*. Regjeringen.
- Leer-Salvesen, P. (2021). *Etikk for profesjonelle*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tetzchner, S. v. (2020). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Tjora, A. (2020, Desember 03). Sosialkonstruktivisme. *Store Norske Leksikon*.

Tulane University. (2018, April 20). *What is social exchange theory?* Hentet fra Tulane University - School of Social Work: <https://socialwork.tulane.edu/blog/social-exchange-theory/>

Vis, S. A., Christiansen, Ø., Havnen, K. J., Lauritzen, C., Iversen, A. C., & Tjelflaat, T. (2020). *Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning*. Tromsø: UiT Norges Arktiske Universitet.

